

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Enebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE—

Cilt: IV

Ankara, 1 Teşrinisani , 1928

Sayı: 101

Türkçede zevk inkılabı

— Fazıl Ahmede —

Bundan on altı sene evel Cenap Şehabettin bey " türkçeye yalnız Türk sarfı hâkim olmalıdır " diyen (Yeni lisanlılar)a karşı mücadeleye girişmiş, hatta bir makalesinde aynen:

[... Yalılarda Yeni lisan çıkmış dedikleri zaman, yemin ederim ki hiç hayret etmedim. Yeni lisan vefat etmiş haberini aldığım gün de şaşacak değilim. Siz ise o yevmi vefatta alıklaşacaksınız; zira hissolunuyor. Yeni lisan dediğiniz mah-luku tülû hayata namzet görüyorsunuz. Bu münasebetle hatırıma gelen fikracığı hikâye edeyim : Maslûp Cevher ağa "Otuzbirmart," hadisesi'nden bir kaç hafta evel bir ruya görnüüş, tabir ettirmiş, muabbir demiş ki:

— O, ürünüzün sonunda yüksek bir makinan da bulunacaksınız!..]

Pek hoş bir münasebetle çok zarif bir fıkra bulduğuna inanan Cenap bey, içi pek belli olmıyan bir zat olmakla beraber, galiba "Türkçeye yalnız Türk sarfı hâkim olacaktır," fikrine - kanî kelimesini kullanamam!- razı değildi. Bulduğu (Nahüdayı Hüdanaşınas) terkibine çok ehemmiyet veren zavallı Süleyman Nazif merhum da Yeni lisanlıların (osmanlıca) denilen terkipli eski lisana (Enderun argosu)ünvanını vermelerine asla tahammül edemiyor: [... Güzel lisanımıza Enderun argosu lakabını bigayri hakkın ve biedebane lâyük görüyorlar; içlerinde maetteessüf bir de Diyaribekirli bulunan bu Selânik yaranının lisani tezliline bu suretle düşdüğü güne kadar Enderunun bir «hümayun» sıfatı vardı... Lisan, edebiyat, sanat, mekâtip, medarıs, hasılı önlerine ve hatırlarına ne gelirse yıkmak istediler! ötede vilayetler, kı'alar biri birini koşarak takip eder surette devrilirken, beride ve Türkocağı denilen müessesesi

menhuse ile şubelerinde Yeni lisan ile yazılmış ve yeni musikî ile bestelenmiş Turan ilâhileri okurlardı] diye hiddetleniyordu.

Dün, lise talebesi için hazırlamakta olduğum antolojiye şöyle Fikretten, Halit Zıyadan... yazı seçmeğe uğraşırken derin derin düşündüm; bu adamların eserleri bizden ne kadar uzaklaşmışlardı, Türk çocuğunun karşısında on beş senelik bir zaman mesafesi, meselâ Fransız çocuğunun karşısında ki üç yüz senelik bir zaman mesafesinden hatta kıyas kabul etmiyecek derecelerde çok, pek çok uzun ve uzak. İşte Cenabın Nazifin vaktiyle söyledikleri şu yukarıki sözleri bu münasebetle hatırladım. kanaatinin zaferini gören bir adam sıfatiyle memnun olmaktan ziyade, ekiz tanılan adamların ancak gülünç denebilecek kâfletleri karşısında duyulan hazin bir hisle müteessir oldum. Bir vakıa ile karşı karşıya kalmalıyız ki, öyle bir vakıadan mütehassıl teessürü tam olarak duyabilelim; bu itibarla Cenaptan bir manzume nakledeceğim:

Belâyi herem

Hâkü hacer bakar gibidir im-tinan ile

Üstünde titrenen şu kefen saçlı siklete;

Dönmüş hayali râşe nümudü sefalete

Cismi dütası desti kaviyi zaman ile.

Titrer vücudü zelzelei üstühan ile,

Yok dizlerinde kudreti bir hatve mişyete;

Amade bir seyahati bikaydi avdete

Düşünde yüz seneyle, o bâri giran ile.

Endişesi - o riştei lerzanı öm-rü merg,

Bir anda atlayıp beşiğinden mezarına

Eyler bütün havadisi asrı pey-inde terk...

Enzarı pürtereddüdü sık sık dalıp gider

Gelmiş harabezari hayatın kenarına

Deryayı sermediyeti hayretle seyreder

Evet şu bir kaç senevel ki yazıların (harabezari hayatın kenarına geldiklerine) şüphe yok; çünkü daha dün (Karadag kiralı) diyecek yerde (Cebeli esvet kiralı) diyen ve elbette bu tuhaflığını bir hüner sayanlar bile bu gün hepimize öz türkçeye dair faydalı nasihatlar veriyorlar. Acaba (Evrakı eyyam) sahibi de " Deryayı sermediyeti hayretle seyrediyor " mu?...

* * * * *

Bu neden böyle olmuş? Neden Edebiyatı cedidecilerin lisani, hayattan bu kadar uzak kalmış -tabiri mahsusıyla- bir "survivant: peszinde ", hatta bir (nstrmoe: garibe) dir?... Bunu şöyle bir iki sayfa içinde hülâsa etmek mümkündür. Edebiyatı cedideciler islâm ve Türk kurunü vüstasının bedîi ifadesi demek olan Divan edebiyatını istihlâf ettiler, ve tabiatıyla ona aksül'amel yapmak istediler; gazele düşman oldular. Bunda hakları vardır; sönen bir medeniyetin, bir zihniyetin tekniğine ait bir şekil devam edemezdi; çünkü bu şekil aynı zamanda bir zevki, ümmet devrinin bediiyatını takrir eden hususî bir zevki ihtiva ediyordu. Türk edebiyatı için gazeli atmak lâzımdı; fakat atılacak daha mühim bir şey vardı; Garp lisanlarına, ve bilhassa fransızcaya bigâne olmıyan Edabiyatı cedideciler o lisanlara bakarak bu-

nun farkına varmalıydiler. Varamadılar; çünkü aralarında, içine girmek istedikleri yeni âlemin, avrupaî edebiyatların müşterek seviyesini sezecek felsefî bir kafa sahibi yoktu. Avrupa edebiyatları kurunü vüstaî zihniyetten kurtulurken, önce, o zihniyetin kılığını -yani kilise lisanını- atmışlardı. Yeni medeniyetin menşei olan (renaissance: rönesans) milletlerin lisanında kendilerini buldukları andır.

Edebiyatı cedideciler:

[... Füzulinin şîri safına mârezi tecelli olan o lisanı pâkin üzerine sanat gibi, zinet gibi iki dahiyeyi üzmayı taslit etmişler; lisanında onlardan başka bir şey bırakmamışlar; öyle şeyler söylenmiş ki sahiplerine şâir demekten ziyade kuyumcu denilebilir. Bir ucundan tutulsa da silkilse taş parçalarından başka bir şey dökülmiyecek. Lisanı bir kütleli camide gibi barit, biruh bir hâle getirmişler; Bakiler, Nedimler.. O, perii dehânın, nasiyele-

rine bir nurü ilâhî koyduğu adamlar bu lisanı, bu camit kütleden ne çıkarabileceklerinden mütehayyir kalmışlar; lisanı Veysilerin, Nergisilerin eline vermişler; o güzel türkçe muamma söylemişler..] diyerek gene aynı muammalı lisanla divan edebiyatçılarından şikâyet ederlerken meselâ dört yüz sene evel Ronsardın ve arkadaşı Du Bellayın (*)

(*) Ronsard - Ronsard gibi okunur (1524-1585) bir fransız şâiridir ki memleketinde yeni bir şiir ve yeni bir edebiyat vücade getirmek istemiştir; arkadaşı Du Bellay kaleme aldığı (la Défense et illustration de la langue française) ünvanlı eserinde Ronsardın tasavvur ettiği edebiyatı izah etmiştir. Kitapta, Ronsard tarafından telkin edilmiş iki esasî fikir müdafaa olunmuştur: Fransız lisanına mahabpet, yeni zihniyete zıt iskolastik edebiyata muhalefet. Müharrir ana dilini ihmal ederek kötü latince ile yazı yazan âlimleri, şâirleri muahaza etmiştir; fransızcanın fakir bir lisan olduğunu kabul, hatta bizzat ispat ediyordu; fakat kanidi ki ana dili zenginleşmeğe pek müsaittir. Gerek eski ve muasır ecnebi lisanlarıyla köylü lehcelerinden kelimeler alarak, gerek unutulmuş eski fransızca lafızları canlandırarak bunu temin kabildir.

iddia ettikleri noktai nazarı ve o noktai nazarın neticelerini düşünebilselerdi bu gün edebiyatlarının iflasına sebep olan en büyük hatayı belki irtikâp etmemiş olurlardı. Heyhat, düşünemediler. Eski edebiyatın malı olan iskolastik lisanla, Kurunü vüstaî Enderun argosu ile yeni Avrupaî bir edebiyat yapmağa kalktılar, şam kumaşından simokin dikdirmek gibi... İşte Edebiyatı cedidecileri iflas ettiren şey! Bunu yeni lisan mes'elesine dair topladığım notlarla kaleme alacağım (hatırat) ımda tafsil etmek isterim.

Her ne ise, olan oldu, Türk edebiyatı yıllarca bocaladı, fakat neticede, o dünyada bir benzeri olmayan acayıp (dudukuşu dili) ortadan kalktı. Bu gün iyi fena herkes, elinden geldiği kadar halkın dilinden ayrılmamağa çalışıyor. Bu nesil yazı dilinde yeni bir zevk inkılabı yapmıştır.

ALİ CANİP

Haydi be sen de !

Beyaz bir güvercin gibi başını
Günahsız kalbine yasla bahçende,
Yüzünden yer edip akan yaşını
Bir damla çiy gibi bırak çimende.

Sormadın daha ilk adımda, niye,
Bu yol cehenneme gider mi diye?
Hızını güneşten alan sevgiye
Ateşten tasa mı olur be sen de!..

Beklerken ufuktan genç yavuklunu
Arama kızını, sorma oğlunu:
Bir kadın kaybetti burda yolunu
Cennete yol buldu bini geçende...

Faruk Nafiz